

ՏԵՐ ԵՒ ՏՆՕՐԵՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԱՅՆԱԶԱՐ

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ

ՊՈԼԻՏ, ՂԱՆԱԹԻՒՆ, ԷՍԿԻ ՊԱՆԻ ՕՍՄԱՆԻ

Պատկերասերներու և զոհողներու համար կամ այլ գործերու
ևս չի դարձուիր

Bureaux du Journal HAÏRÉNIK

GALATA, ancien local de la BANQUE IMP. OTT.

CONSTANTINOPLE

10 ՓԱՐՍՅ

ՕՐԱԳԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

10 ՓԱՐՍՅ

ԲԱՏԱՆԱՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պատկերասերներու	300	75	Պարսկերէն
Գրականներու	150	40	Երկրագործներու
Գրականներու	300	100	Երկրագործներու
Գրականներու	450	50	Երկրագործներու
Գրականներու	75	25	Երկրագործներու
Օտարներու	300	25	Փրանսեր
Ռուսներու	300	40	Րուսներ

Թղթատարի ծախքը խմբագրութեան վրայ
(Գրականներու փոխարէն փող կ'ընդունուի, 115 դր.
փոխարէն փողը 100 դր. չի տեղի)

غلطه اسكى باق عثمانيه

حريه نيك غزه قسى اداره سنه

ԾԱՂԱԶԱՐԴ

Ջատկի տօնը կատարելու համար Հրեաները ընդհանրապէս օրեր առաջ Երուսաղէմ կուգային ու կը պատրաստուէին. Յիսուս վերջին անգամ ամենէն ետքը եկաւ: Տօնէն վեց օր առաջ, չարաթ օրը, հասաւ Բեթանիա, իր սիրական դեղը, որ երուսաղէմէն երկու մղոն հեռու Ջիթնիկներու լեռան արեւելեան կողմը կը գտնուէր: Հին կը բնակէին իր Ղազարոս բարեկամը եւ Մարթա ու Մարիամ: Յիսուս անոնց տունը իջաւ եւ իր գալուստը մեծ ջնջուած լինէր պատճառեց ըստը գեղին մէջ: Մարիամ նարդոսի եղբոր լոյսով առնոր ոտքերը օծեց ու իր մազերովը սրբեց, յետոյ եղին ամանը կտորեց հին սոխորթներու մը համեմատ՝ որ հարկը պատուելու նշան համարուած էր: Անոյ ըստը մը տարածուեցաւ տանը մէջ, զգուշացնելով ներկայիցներուն լիւրջը: Յուդա Իսկարիփոսային՝ որ Յիսուսի պղծիկ խմբին տնտեսն էր՝ դիտողութիւն ըրաւ:

— Այս եղբ երեք հարիւր դահեկանի կրնայիր ծախել ու աղքատներուն բաժնէր:

Յիսուս դո՛ւ չմտաց այդ անտեսի չափազանց խնայասիրութիւնն եւ ըսաւ. — Աղքատները ամէն ատեն ձեզի հետ ունիք, բայց զիս ամէն ատեն չունիք:

Հետեւեալ օրը, կիրակի, Յիսուս ուղղուեցաւ դէպի Երուսաղէմ. իր գալուստը տարածուած էր արդէն, եւ Ջատկին ներկայ գտնուելու համար Երուսաղէմ եկող Գալիլացիները վաղեցին եկան զինքը զիմարելու: Իրենց հանգերանքներով ծածկուած էջ մը բերին եւ զինքը վրան հեծուցին, ուրիշներ իրենց լաթերը գետին կը վռէին ու ծառի վրէժէն կանանչ ճիւղեր կտրելով ճամբան վրայ կը տարածէին. եւ ժողովուրդը առջեւէն ու ետեւէն կ'երթար արդարեւ լաթերով: «Ովսաննա» Որդիւն իր Գալիլիոյ, օրհնող որ զայս յառաջ Տեսան, օրհնութիւն իրար ձեռքէն: Մէջ քանդակներ իրար յիշխելով զաւոր կը կոչէին զինքը: «Բարբի, լեցնի՛ր զիւրեք» ըսին փարիսեցիները: — «Եթէ իրենք լեցնեն, քարերը պիտի աղագակեն» ըսաւ Յիսուս ու երուսաղէմ մտաւ:

Այս է նախազգուշի տօնը:

Մարդկային սրտին փորձութեան մէկ տխուր ապացոյցն է այս նախազգուշի օր Յիսուսի յաղթական մուտքը կը տօնէ: Երբ քիչ շատ յաջողութեան մէջ էր, երբ յոյս ունէին յաղթանակին, ամենքը կը շրջապատէին զինքը, «Ովսաննա» կ'երգէին իր ճամբան վրայ, ձիւթեւներու ճիւղերով կը հովանաւորէին, իրենց զգեստները կը վռէին որ վրայէն անցնի, «Օրհնա՛ւ ըլլա՛ս» կը զօղէին, խոսն կը ծխէին իրեն ու ոտքերը եղով կ'օծէին: Իսկ երբ երեք չորս օր ետքը Պիղատոսի առջեւ դատուեցաւ, ամենքը ծակէ

ծակ փախան եւ անոնք որ «Գուռ Դաւիթի Որդին ես» կ'ըսէին, եկան իրեն դէմ վկայութիւն տալու, իր աշակերտները քովէն փախան եւ Պետրոս անգամ դուռնը դռնահար: «Ոչ ճանաչեմ զնա», ան որ օր մը առաջ կ'ըսէր. «Թէպէտ ամենեւեւ եմ զայլապահանջ, այլ ես ոչ»: Յաջորդութեան բարեկամներ ա՛մենք ալ, որոնք Յիսուսի կ'աշակէին, որոնք Յիսուսի կ'աշակէին իրենց ու իրարու մէջ կը վիճէին թէ Սկզբնական մէջ որեւէն ամենէն բարձր տեղը պիտի նստի:

«Բարձրահասակ մարդ մըն էր. անտեսի խիստ եւ արտայայտելի դէմքով մը որ վայրկեան մը զինքը դիտողը պատկառանք ու սէր կը դարձնէր: Մարդը, որոնք սաթի գոյն ունէին, մինչեւ ակնշնորհ կ'ընային, դա՛հ զաթին երկուքի բաժնուած՝ նաղով-բեցիկներուն սովորութեան համեմատ: Բարձր ու լայն ճակատ մը ունէր, երեսին զոյնը պայծառ, լեզուէն մը կարմրած: Բազմաթիւ եւ անկեղծութեան հով մը կը տեսնուէր իր ամբողջ կերպարանքին վրայ. քիթը եւ բերանը շատ նուրբ էին, մորուքը թանձր եւ երկար քաժնուած, իսկ աչքերը կապոյտ եւ չափազանց վառվառն»:

Լեւոնտոս այսպէս կը գծէ Յիսուսի դէմքը Հռոմի ներակայութեան ուղղած նամակին մէջ: Լեւոնտոսի ընծայուած այդ նամակը չինծու է անշուշտ, բայց ան որ այս սուտ թուովը գրեց, ներշնչուածով գրեց եւ նկարները իրաւունք ունէին իր Լեւոնտոսի նամակին դիմեցին, առաջին անգամ Յիսուսի պատկերը գծելու համար. յետոյ աւելի կաւարճալից օրհնուեցաւ այդ պատկերը՝ երբ Յիսուսի դէմքին վրայ քիչ մը արտաթիւն աւելցուցին:

Տրամութիւն պէտք էր երեւնար աստուածային դէմքին վրայ Անոր որ ապերախտ մարդկութիւնը փրկելու համար զոհուեցաւ, առանց այդ գաղափարին յաղթանակ տեսնելու: Եւ տանքինը դարձու միջոցին անշուշտ իր երեսը երթալով արտաբան երբ տեսաւ թէ մարդիկ ինչպէս կը մեկնէին ու կը գործադրէին իր սիրտը եւ եղբայրութեան պատուիրանները: Բայց ամենէն աւելի տրամեցաւ երբ տեսաւ որ շարաթ մը առաջ «Ովսաննա»ներով զինքը ընդունող ժողովուրդը շարաթ մը ետքը զինքը կը վրանէր եւ իր աշակերտները անգամ փախչելու ճար մը կը փնտռէին. այն ատեն զօղէր Գիթնեմանիի պարտէզին մէջ: «Տըրտում է ոգի իմ մինչեւ ի մահ» ու երեսին վրայ ինկած աղօթք ըրաւ:

Եթէ իր Խաչին ոտքը՝ միայն Մարիամ Մագդաղենային եւ Յակոբի մայրը համարձակեցան երթալ, սակայն իր յարութեանն ետքը շատեր կրկին դարձան իրեն եւ այս անգամ աւելի հաւատքով զորացած՝ որովհետեւ աւելի աղէկ հասկացան

Յիսուսի մեծութիւնը որ միայնակ, Խաչը ուսը առած, ելաւ Գողգոթայի գաղաթը ուր իրեն պիտի հետեւէին, դարեւու միջոցին, ա՛յնքան անձնուրաց հոգիներ, կերպով մը սրբելով մարդկութեան վրայէն այն աղտը որ Յիսուսի ժամանակահիշատակները ընթացքով: Ո՛ր չափ աւելի վաճաճ, ո՛րչափ աւելի հրահանգիչ պիտի ըլլար այսօր քրիստոնէութեան պատմութիւնը եթէ միայն մարտիրոսներու եւ մարտիրոսներու հիշատակները մը ըլլար ան, սակայն, աւա՛ղ, մէկէ շատ աւելի երեսներ ունի այն պատմութիւնը որոնք Յիսուսի համար մէկմէկ նորանոր խաչելութիւններ են:

Օր մը անշուշտ պիտի մոռցուին Քրիստոսի եւ քրիստոնէութեան առնուով գործուած բոլոր հաղթանքները եւ պիտի հասկնային որ քրիստոնէութիւնը իր կոչումին ճշմարտագէտ կը համապատասխանէ նեւ ըրողութեան եւ սիրտը սկզբունքները գործադրելով:

ԵՐԱՅԱՆԻ ՕՏԵԱՆ

ԲԱՌԱՐԱՆ ՆՈՒՊՈՐԵԱՆ

ՅՐԱՆՍԵՐԵՆԷ-ՀԱՅ-ԱՇԽԱՐՀԻ

Սոյն ընտիր բառարանը կը գտնուի Պալենի գրատունը եւ ուրիշ ամէն գրատուններու քով: Գինը կիսալաթ 50 դրու, կիսակաշի 60 դրու:

Մեծաքանակ քնն ուղղութիւնը, որոնց գոհացուցիչ զեղք մը պիտի ըլլայ, պէտք է ուղղակի դիմեն առ հեղինակին ջ. Զմիրեան:

3-6

ԳԻՏԵՐԱՅԻՆ ՎԱՐՔԱՐԱՆՆԵՐ

ԼՈՆԸՈՆ, 1 ապրիլ

Լոնտոնի մէջ կայ Բաղմարուստեան կեդրոնական վարժարանի թէ՛ ցերեկայ եւ թէ՛ գիշերային, որուն ընդարձակ արհեստանոցին մէջ կը սովորեցնեն զինքն ամէն տեսակ արհեստներ: Այդ վարժարանը կեդրոնէ ըլլալով՝ Լոնտոնի այլեւայլ կողմերը եւ քրիստոնական մեծ ու փոքր բոլոր քաղաքներուն մէջ ունի իր մասնաճիւղերը, որոնք զինքնային միայն են եւ որոնց մէջ կը դասախօսեն շատ մը կարեւոր գիտութիւններ եւ կ'ուսուցանեն կարեւոր արհեստներ:

Գիտութիւններն են թուաբանութիւն, երկրաչափութիւն, եռանկյունաչափութիւն, գրադարչութիւն, բնագիտութիւն, մեքենայութիւն, մեքենական գծագրութիւն, երկրորդական մեքենագիտութիւն, ճարտարապետութիւն, հեռագիր եւ հեռագրի գիտութիւն, նաւաշինութիւն, քիմիագիտութիւն, մարդկագիտութիւն եւ ֆրանսերէն:

Արհեստներն են ատաղճագործութիւն, փայտի քանդակագործութիւն, արձանագործութիւն, մեքենագործութիւն, երկրորդական մեքենագիտութիւն, սպաղ-րութիւն, լուսանկարչութիւն, խոհարարութիւն, կապարագործութիւն, քիմիագիտութիւն (գործնական փորձեր), զերծակութիւն (կանոն կարգ):

Անգլիացի պատանիներ ցերեկները իրենց վարժարանը երթալէ վերջ զինքններն ալ այս վարժարանը յաճախելով կը սովորին արհեստին սկզբունքները, որով նոր գործի սկսած ատեն զոտարութեանց չեն բաղդիր. իսկ այն երբ-

տասարդները որոնք արդէն գործի սկսած են, իւրաքանչիւր իր արհեստին վերաբերեալ գիտութեանցը հետեւելով կը սորվին արհեստին տեսականը եւ վկայագիր կը ստանան:

Իւրաքանչիւր աշակերտ իրաւունք ունի շինել իր անձնականին համար փոքր մեքենաներ, երկրորդական լամպարներ, փայտէ քանդակներ եւ այլն իր արհեստին համեմատ:

Ամէն երկրաստացի կրնայ քանի մը գիտութեանց եւ քանի մը արհեստներու հետեւել միանգամայն. զի տոթիւններն եւ արհեստները երկրկու քննութիւն կ'անցնեն: Ընդհանուր քննութիւնները կը կատարուին յունիսին տեսչութեան զրկած քննիչներու կողմէ: Երկրորդ կարգի մէջ լաւ քննութիւն անցընող աշակերտները մրցանակներ եւ զրաւական պարգեւներ կը ստանան. ընթացաւարտներու վկայագրերը կը զըրկուին Կրթական նախարարութեան ուրիշ կը զըրկեն պաշտօնական վկայագրեր ընթացաւարտներուն:

Տարեկան թոշակն է դասին համեմատ 30 կամ 45 դրու:

Դասագրքեր եւ ուրիշ դպրոցական առարկաներ վարժարանը կը հախալթէ առանձին:

Այս վարժարանները յունուար կ'ընդհանրուին մը կը բանան ուր իւրաքանչիւր աշակերտ ցուցի կը դնէ իր ձեռագիրտը: Այդ օրը ամէն դասարաններու մէջ կը գտնուի գծագրութիւններ, փայտի վրայ քանդակուած զարդեր, փոքր մեքենաներ, երկրորդական լամպարներ, կանանց հագուստներ, կարկանդակներ, եւ այլն:

Նոյն օրը աշակերտները փորձեր կ'ընեն քիմիագիտութեան աշխատանքին մէջ, հեռագիր, հեռագրի եւ երկրորդականութեան փորձեր ցուց կուտան հասարակութեան:

Ի տես զորոս ատուականները ապա կ'ընդհանրանան տեսչութեան կողմէ քննուելով՝ մրցանակներ կը արժանանան աշակերտները:

Յ. Մ. Փ.

ԵՐԶԼԱՅԻ ԲԱՆԱՆՆԵՐ

Քանոնական պաշտօնին կարեւորութիւնը. — Երզնկայի քանոններուն բարոյական, մտաւոր ու նիւթական վիճակը. — Քանոնական պաշտօնին հատկութիւնը. հասարակութեան անկանոն վարքերէն եւ անարարք վարքերէն. — Անկանոն պատմանքը եւ դպմանքը:

Երզնկայի հայ քանոններուն նիւթական ու բարոյական ստույգ կացութեան վրայ մէկ քանի տեղեկութիւններ թերեւս աւելորդ ու անօգուտ չըլլան եւ կ'ընդհանրանան աշխարհական այն ընթացքներուն համար, որոնք հարցաւոր ու հետաքրքիր քննարկութիւն ունին: Միւր կանաճիկ երկրացականներուն վիճակն ալ մէկ է այն պայմաններէն, որոնք ժողովրդի մը յատկաբանութեան ստորմանը ցուց կուտան, եւ ասիկա՝ իրաւամբ, վասն զի անոնք մեր հոգեւորականներու դասին ամենէն կարեւոր տարրը կը կազմեն եւ կարեւորութիւնն ու օր քան զոր պիտի աւելնայ: Անոնք վարժապետներուն հետ իրենց ափին մէջ ունին մեր ժողովրդին իմացական ուղիւն: Անոնք կ'ընեն ժողովրդին երկրացականներուն բնմէն եւ ընտանիքներուն իրենց պաշտօնին բերմամբ: Այսպէս թէ՛ անհատներուն եւ թէ՛ ընտանիքներուն բարոյական ու հոգեւոր հոգիները առնուց յանձնուած ըլլալով, անոնց աղքատները կ'ընեն անհոգեւորութիւնը վստահելով իր գիտելի թէ՛ դատաւական քանդակներու, մանաւանդ զիւրեքու ընտանիքներուն համար ուսումը եւ պարկեշտ քանոններուն ներկայութիւնը ճշմարտ նախախնամութիւն մըն է, որմէ զըրկուած ըլլալու համար այս ստորման անկեղծ ենք:

Անոր պէտքը կը զգանք մեր ուրախ ժամերուն մէջ՝ մեր խնդութեան մասնակից ընելու համար, մեր զգալիութեան մէջ՝ անհոգեւոր գտնելու համար, կեանքի տառապանքներուն ու անկեղծութեան ժամանակ՝ մեզի նեցուկ ունենալու համար. մեր բարեգործութեանց մէջ, ինքն ան չէ մեր թեւադիրը, գէթ միջնորդը կ'ըլլայ. անոր կը վստահինք մեր ամենէն խորունկ գաղտնիքները եւ մեր սրտին ամենէն ծանր վերքերը անոր կը բանանք, զորս ծածուկ պիտի պահէինք մեր ամուսիններէն, ծնողներէն ու դասակներէն. վերջապէս ան մեր ձեռքէն բռնած է՝ մեր լոյս աշխարհ տեսնելու օրէն մինչեւ հրաժեշտի օրը. ան կը ժպտի ու կ'արտասուէ մեզի հետ. ան մեր պահապան հրեշտակն է, որ ամէն վարկեան մեր վրայ հակելու պաշտօն ունի: Ի՛նչ սխալի գործ:

Մակայն այսպիսի երկնային ու նախախնամական հանգամանք ունեցող դասակարգ մը իր արժանաւոր զիւրքը չունի այսօր մեր մէջ. եւ ասիկա որքան ընտույգ, այնքան ցաւալի է: Սխալ ուղիւն մը կայ մեր մէջ, որով մեր երկրացականութեան երկրորդ ու երրորդ կարգերուն յաճախ կարեւորութիւն ընծայուած է եւ զանոնք բարձրացնելու ջանքեր կ'ըլլան: Սկսեալ մայրաքաղաքէն ու դաւաղական քաղաքներէն մինչեւ գաւառներու խորքը գտնուած գիւղերու մէջ մեր պէտքերուն համար պատասխանող քանոնները հազուադիւրէն են, ու պակասորդներուն տեղ արժանաւորներ ընտրելու համար թէ՛ չափ տեր դրած ու խօսած են, բայց ոչինչ արդիւնք: Քանոնայութիւնը ինկած է, պաշտօնը արժամարձ սեպուած է եւ արժանաւորներ չեն մօտենար անոր: Ուրախ ենք որ նորոգելու Ս. Պատրիարք Հայրն ալ իր շնորհաձիւր անդամիկ կոնգրէսին մէջ քանոնական պաշտօնին բարձրութիւնն ու կարեւորութիւնը բացատրած եւ աղղու յորդոր կարգաւոր է որ գիտակցութեամբ կատարեն իրենց պատճառը եւ արժանաւոր ըլլան անոր: Հայրենիքի մէջ այս խնդրին նկատմամբ յայտնուած գաղափարներուն ի սրտէ կը համակրինք եւ կը փափաքենք որ այս պէտքին վրայ շարունակէ շեշտել:

Երզնկայի մէջ 11 ծխատէր քանոնաներ կան, որոնց երեքը միայն քաղաքին երկրացիներուն վրայ ձեռնարկուած են, իսկ միւսները գիւղերու ժողովրդին կողմէ ու անոնց պէտքերուն համար ձեռնարկուած են եւ ապա քաղաքի փոխարկուած: Երկու բաժով բացատրուած համար անոնց մտաւոր ու բարոյական զարգացման վիճակը յայտնեց որ, թէ՛ եւ կանոնաւոր դպրոցի երես տեսած եւ ուսման ընթացք մը աւարտած չեն, բայց, երկու երեք հատն զատ, միւսները իրենց կարգաւոր ձեռնարկուած քիչ շատ խօսելու կարողութիւն ունին. երկրացական ժամասացութեան, երաժշտութեան եւ կրօնական ուսումն անմասն չեն, զորս ինքնաշխատութեամբ ձեռք բերած են: Չկրնան նշանակելի թերութիւններէ, ինչպէս անպարկեշտութիւն, գինեմուրթիւն, զօշաքաղաքութիւն, անհեղձ ու հակառակասող ոգի, որոնք գործադրարար հաղուարդ չեն մեր երկրացիներուն նկարագրին մէջ:

Երզնկայի 1,300 հայ ընտանիքները բաժնելով այս 11 ծխատէր քանոններուն վրայ, իւրաքանչիւրին 120 տուն համար կ'ընեն: Բայց անոնցմէ ոմանք աւելի, ոմանք պակաս ծուխ ունին: Մեր քաղաք ստույգ տեղեկութեանց նայելով քանոններէն միւս ունի 200 տուն ծուխ, երկրորդ մը ունի 120 տուն, երրորդ մը 150 տուն եւ կը չափան մօտաւորապէս 40ական լիւրս. ուրիշ մը 150 տուն, հինգերորդը եւ վեցերորդը 120ական տուն, եօթներորդը 100 տուն եւ կը չա-

հի 28 լիրա , ինքնորոշող 80 տուն եւ կը շահի 23 լիրա , տասներորդը 40 տուն եւ վերջինը 60 տուն , եւ կը շահին 15-ական լիրա : Համագումար ընտանիքներու 1,300 , եւ բոլոր քահանաներու տարեկան շահուն 320 լիրա :

Քահանաներու ապրուստի աղբիւրներն են տնօրէնողէք , թաղման , պըսակցիբաժ , մկրտութեան , աղայաթաղի , դուրսի ննջեցեալի , զանձանակի , ժամուց , պաշտոնի ու կտակի հասոյթներ , իրենց քանակութեան կարգաւ : Այս զանազան հասոյթներուն համար թէեւ նախկին ժողովներու եւ առաջնորդներու կողմէ սակ ու աստիճան որոշուած են , բայց այժմ միայն որմակախ չըր-ժանակներու մէջ գոյութիւն ունին առնալ : Այժմու քանակներն են՝ տնօրէնողէք 2½ , 5, 7½, եւ 10 զրուշ , թաղուժ՝ 20, 40 եւ 60 զրուշ , պաշկորաժ՝ նոյնչափ , մկրտութիւն՝ առ հասարակ 10 զրուշ , աղայաթաղ՝ նոյնչափ 10 , ծուխէ դուրս ննջեցեալի կողմէ 5,7½ եւ 10 զրուշ , զանձանակի շարքաթական բաժին միջին հաշուով 4 զրուշ , իւրաքանչիւր քահանայի . ժամուցի , պաշտոնի (հոգեհանգիստ) , կտակի հասոյթները անորոշ , մանաւանդ խիստ ցանցաւ են : Հոս չուզեցիք նշանակել մէկ քանի հարուստներու վճարմունքի քանակը , որոնք մասնաւորապէս իրենց տանիքները քաջապետեալ նպատակ ունին եւ հետեւաբար բացառութիւն են . ասոր փոխարէն չնշանակեցիք վերեւ ցուցուած քանակներէն վար թիւեր , ինչպէս իբր տնօրէնողէք արուած 40, 50, 60 եւայլն փարայի վճարքները , զորս քահանան յաճախ ստիպուած է ընդունելու՝ մատուցանող աղքատը կամ որքեւայրին չվըտացնելու համար , թէեւ անոր մեծակները թաղուելու եւ երախաները մկրտելու համար դրամ պահանջուած է :

Վերը պարզուած ցուցակներէն կ'երևի թէ քահանայի մը տարեկան շահը միջին հաշուով 29 լիրա է , գումար մը որ քաղաքացի հասարակութեան միջակ դասակարգին տարեկան ծախքէն նուազ է : Քահանայի ալ , որովհետեւ հրեշտակ է եւ իբրեւ մահկանացու՝ ապրելու պէտք ունի , ցորենի , միսի , իւղի , դգետի , վառելանիթի եւ այլ երկրորդադր հողերէ զերծ չէ , ինքն ալ ամօթ չէ որ ունենայ ծխախոտի , սուրճի , դրանի ծախսեր : Թէեւ հողեւոր հովիւ եւ Աստուծոյ պաշտօնեայ , այսու ամենայնիւ մարմնուոր ըլլալէ դադրած չըլլալուն՝ դեղի ու բժշկական դարմանի կարօտ է : Վերջապէս թոյլատրած ենք իրեն ունենալու ընտանիք , զոր պէտք է խնամարկէ , զաւակներ՝ զորս պիտի դաստիարակէ , աղջիկներ՝ զորս պիտի-ծփտէ : Ու այս ամենը 29 լիրայի անսպասելի դուրսդէն պիտի հողայ : Ինչ լաւ կ'ըլլար որ մեր այս քահանաներն ալ Գալիլիայի բարեբաղդ ժողովրդին նման Յիսուսի բազմացուցած կերպարներն մասնակցէ ըլլալին , ուրիշ ամէն հնչուով անգամուկու համար , կամ նոր հրաշքով մը այս 29 լիրաները անհունապէս բազմապատուեն :

Ուշագրութեան արժանի պարագայ մըն ալ կայ : Բացի Մնուկի ու Ջատիկ տոններէն , երբ տնօրէնողէք մէկ քանի հարկուր դուշի դուրս մէկ անգամով կը գանձուի , մնացեալը երկուքով ու երեքով , հինգով ու տասնով կը ատնայ քահանան , այնպէս որ ամօթման կը

հալին այդ դոյզն դուրսները անոր ձեռքին մէջ՝ առանց պէտք մը հողալու : Այս վիճակին մէջ երբ կը ներկայանայ կարեւոր դուրսը պտանջող ծախքի առիթ մը , ինչպէս հիւանդութիւն , հարսանիք , եւն , եւ մանաւանդ անողոր աշուշը , անդին ունեւորը ու ամսակա-նաւոր պաշտօնեան կը սկսին ամբարել իրենց ցորենի , իւղի , միսի (չվալուելու) , փայտի եւ ուրիշ նպարեղներու մթեր-քը , զոր լուրս գաւառներու մէջ յոյս սովորութեան մը հետեւելով աշունէն կը պատրաստեն անհրաժեշտաբար (սովորութիւն , որ աղքատ արհեստավորին ու օրը օրին ապրողին համար մահացու հարուած մըն է) , մինչդեռ քահանան ան-ճըրկած , ձեռքերը ծոցը դրած՝ ուզէ չուզէ վախառուին դուրս ձեռք պիտի անէ :

Ս. ԱՄԱՏԵԱՆ
(Շարունակելի)

ՄԵՐ ՊԶՏԻԿՆԵՐԸ

ՄԱՅՐԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

Լ
Մանուկը կրթելու համար զանկա պատճելու գործիւնը մարդկութեան չափ հին է : Սակայն տղրի մանկավարժութիւնը այս մասին այ մեծ փոփոխութիւն ըրած է : Այժմ հասկցուած է թէ ինչ կայ բան մը զոր ամենէն քիչ գործածելու է տղայոց դաստիարակութեան համար , ան ալ պատիմն է : Եթէ երեք պէտք ըլլալ պատճել , նախկին է որ տրուած պատիքը բնու ըստ կամ չըլլալ՝ առանց գործուած յանցանքին հետ ու եւ յարաբերութիւն մը ունենալու , այլ պէտք է որ միշտ յանցանքին բնական արդիւնքը ըլլալ : Վերջ որ կը սերմանան նոյնը կը հնձանքի սկզբունքը ըս-կիդէն տպաւորուելու է տղուն մատաղ մտքին մէջ . քանզի միայն այդ սկզբունքով տրուած պատիքն է որ կրնայ օգտակար եւ արդիւնաւոր ըլլալ :

Մայր մը ամենամեծ սխալ մը գործած կ'ըլլայ երբ իր վայրկեանական քա-հաճոյքին համեմատ իր տղան այն-պիսի անխորհուրդ պատիք մը որ գործածուած յանձանքին ուղղակի արդիւնքը եւ հետեւութիւնը ըլլալ , տղան իր ընդամին քնադրումով կը զրոյս անոր ար-դարացի ըլլալը : Երբ այսպէս լու ըմբռնէ թէ եղած անհաճոյ վարմունքը կամ իր անձին տրուած ցար լոկ իր արար-քին բնական հետեւանքն է , ընդհանրա-պէս զանկա կ'ընդունի առանց արտօն-ջի , ընդդիմութեան կամ ռիսիկալութեան :

Այս կերպով է որ ընտելութիւն իր օրէնքները մեղի ամենուս կը սորվեցնէ : Տղան ձեռքը տաք ջերմոցին վրայ կը դնէ . մէկէն փոթորիկ մը չի ծագիր , գոռու-գոչումով եւ սպանալիքներով չի միջամտեր կամ յանդիմաներ տղան իր ըրած անդուշտութեան համար : Հապա՞տու՞նք ձեռքը կ'այլը , առանց ու եւ յանդիմանութեան կամ խրատի : Տղան ան-միջապէս դադար կը սորվի եւ կրակէն կը զրուշանայ , առանց ու եւ ռիսիկալութիւն ունենալու անոր դէմ :

Միշտ ասիկա է ընտելեան գործելու եղանակը . զորմէ է որ կը բերէ իր ար-դիւնքը : Ընտելութիւնը քամին կամ ան-կապակից պատիք չի տար մարդու : Արդ՝ մայրը մեծ եւ շատ կարեւոր դաս մը չի՞ կրնար սորվիլ ընտելեան : Չի՞ կրնար հաղարու մէկ կերպերով , հանդարտու-թեամբ , առանց տալիս ու վրայ ըլլալու իր զսկիւն սորվեցնել կեանքի առ մեծ եւ կարեւոր դաս , թէ անկարելի է գործել սխալ մը , յանցանք մը որ իր պատիքը նետը չբերէ : Ո՛րչափ աշխատի այնպէս ընել որ արարքը ինքը բերէ իր պատիքը՝ տղան ալ այս կարեւոր դասը ա՛յնչափ լաւ կը սորվի :

Տղայոց հետ խօսակցել , իրերը եւ պարագաները անոնց բացատրել , ի-րենցմէ պահանջուած բանի մը համար գերեւը համոզել եւ հաւանութիւններն անկելով գործել շատ կարեւոր կէտեր են պղտիկներու դաստիարակութեան գոր-ծին մէջ : Տղուն մատաղ հողիկն մէջ լաւ սկզբունքներ սերմանելով զանկա հնազանդելու հրապարակն է իմաստու-թիւնը , ոչ թէ ա՛ն ու արտաքին աղբիւր չնազանդութեան քննադատելը : Թաճակ կ'ըստի թէ «Տղայք արամաւաւորութիւն չուցնէ» : Բայց ասիկա ուղիղ չէ : Եթէ կատարելապէս ուղղամիտ ըլլանք եւ ի-րերը բուն իսկ իրենց մակարդակէն դի-տելով հետեւներն պէտք եղածին պէս համակրութեամբ վարուինք , պիտի տեսնենք թէ տղայք մեծագոյն արամա-ւաւորութիւն ունին :

Համակիր մայր մը որ գիտէ իրերը եւ պարագաները այնպէս լաւ բացատրել որ իր ամենախիղբը զաւակը աղէկ մը մըմեծէ զանոնք , ընդհանրապէս կրնայ առանց ու եւ արտաքին ոյժի կատա-վարել իր ընտանիքը : Այնպիսի մայր մը կրնայ իր զաւակներուն սիրցնել այն բանը զոր ինքը կը սիրէ , եւ ատելի ը-լան այն բանը զոր ինքը կ'ատէ : Անգամ մը որ այս կերպով յաղողի իր զաւակն վստահութիւնը գրաւել , ա՛յ անկէ ետ-քը զուգարութիւնը հարկերին իննուս-ըն յուսով , ինչպիսի ուրիշն տղին մըտ-քին մէջ սա վստահութիւնը ներշնչելն է թէ մայրը միշտ ամենալաւը կը խորհի եւ միշտ իրեն համար օգտակարը եւ նը-պատաստողը կը կարգադրէ եւ կ'ընէ : Արդ՝ ոչ յանդիմանութեամբ , ոչ սպառ-նալիքով , ոչ ալ պատիմն է որ մանու-կին ներսի դին այս վստահութիւնը կը գոյանայ : Երբ քաղան տեսնէ թէ մայրը զինքը մարդու տեղ կը դնէ , իրեն հետ համակրանքով եւ անխելժ սիրով կը վարուի , հետը խօսակցելով ամէն բան կը բացատրէ , այնպէս որ ա՛լ կասկա-ծելու բան մը չունի , հլու հպատակ կը դառնայ : Սէրը սէր կը շահի :

Ա. Կ. Ս.

ՕՐԻՆ ՄԵՋ ԲԱՂԱՔՆԵՐ

Միացեալ-Նահանգներու Հախաղանց բարձր շէնքերուն վրայ այնքան շատ խօսուած է որ , շատերը կը կարծեն թէ Նիւ-Եորքի , Շիքագոյի , Մէն-Լուի զըլ-խաւոր փողոցներուն երկու կողմը վերէն վար շարուած են ամենալոյն տասներ-կուքէն տասներկուք յարկով տուններ : Ա-սիկայ սխալ է : Ճշմարիտն այն է որ Շի-կագոյի , ինչպէս նաեւ Նիւ-Եորքի մէջ , արդի ճարտարապետութեան այս հակա-նքերը կը համբուին : Միայն թէ անոնց թիւը օրէ օր կը շատնայ եւ քանի մը

լանուել փողոցներու երկու կողմը քիչ ատենէն պիտի ծածկուին բարձր ու տը-խտի խորանարկներով , որոնց վրայ ուղ-ղանկիւն պղտիկ ծակեր բացուած են , եւ որոնց մեծ ու գորշ զանգուածը այն ու արեւը յաւիտեան պիտի վանէ օդն փողոցներէն , որոնք հեղեղատի մը խո-րը բացուած ջուրի նեղ ճամբաներու պի-տի նմանին : Քիչ մը Հախաղանցութիւն է ըսել թէ այն անգոյն չէնքերը տեղ կամ անշնորհք ենք : Բացի մէկ քանիսն-րէն , որոնք կատարելապէս ծաղրելի են , ինչպէս այն նեղ չէնքը , որ Պրատուէրը կը տեղեցնէ իր բարձրութեան ու լայ-նութեան անհամեմատութեամբ , այս բարձր տունները շատ անշնորհք չեն երեւ-նար , պայմանաւ սակայն որ իրարու կից չըլլան : Ժողովուրդը քիչ ատենէն կը սկսի ուշադրութիւն չնել անոնց , եւ մարդ քան յարկով չէնքի մը առջեւէն անցած ատեն անոր ծայրը տեսնելու հա-մար զուգար այնչափ միայն վեր կը վեր-ցնէ , որչափ պիտի վերցնէր եթէ չէնքը վեց յարկով ըլլար :

Այս չէնքերը իրենց մասնաւոր կազ-մութիւնը ունին . սովորական օրէնքնե-րու համեմատ չեն շինուելու եւ շատ հրա-հանելի ու զուարճալի բան է (նոյն իսկ Ամերիկացիներու համար) Շիքագոյի կամ Նիւ-Եորքի այսինչ փողոցին մէջ երթալ դիտել տասնի չէնքի մը կանգնումը :

Նախ հողին տակի աշխատութիւնը կայ : Ասիկա դիւրին չէ տեսնել , վասն զի գրեթէ երեք յարկի բարձրութեան հետաւոր խորութեան մէջ տեղի կ'ու-նենայ : Գոնէ Նիւ-Եորքի մէջ այսպէս կ'ընեն , վասն զի Շիքագոյի մէջ սովոր-ութիւնը բոլորովին տարբեր է : Նիւ-Եորքիցի կը սիրեն խորունկը երթալ , վասն զի կարելի է որ կարծի ժայռի մը հանդիպէ , վերէն վար խորը ծակեր կը բանան , որոնց մէջ պիթոն կոչուած շաղախ կը լեցնեն , եւ այդ շաղախը կարծրանալէ ետք՝ անոր վրայ կը հաս-տատեն պողպատէ կարմը սիւններ , որոնց պողպատէն կարմը սիւններ , որոնց ամբողջական տակ երկաթ-եայ ձողերէ շինուած երկու երեք վան-դակներ կան , որպէս զի սիւնին վեր-ցնելիք ծանրութիւնը ամբողջ պատին վրայ հաւասարապէս ճնշէ : American Surety Building կոչուած չէնքին սիւ-ները 32 հատ են միայն , թէեւ 625 քա-ռակուսի մետր մակերես , իւրաքանչիւր կողմը գրեթէ 25 մետր .) 18 յարկ եւ 90 մետր եւ 90 հարկի բարձրութիւնը բարձր-թիւն ունի : Այդ սիւններէն 2ը 584ական թօսո բնու կը վերցնեն , 1ը 1280 թօսո եւ միւս 29 ալ 584ին 1280 թօսին մէջ-տեղ : Սիւններուն վրայ անօդատ բնու ճանապարհներու համար՝ առաջին երկու յարկերը ուղղակի հողին վրայ կը հա-տատեն : Fahys Building 26 սիւնի վրայ հանգչած է , որոնք 172էն 357 թօսո ծանրութիւն կը վերցնեն :

Ասոնք հիմներն են . իսկ բուն չէնքին զաւրով չէնքը վերցնելիք բեռին հա-մեմատ հաստութիւն ու տոկոսութիւն ունեցող քարերու դէպ մը չէ , ինչպէս որ կը կարծուի : 90 մետր բարձրութիւն ունեցող չէնքի մը պատերը եթէ քարէ ըլլային , վարի յարկերու քարերը այն-քան հաստ պիտի ըլլային որ , սենեակ չնեւելու տեղ չպիտի մնար : Այս կարգի չէնքերու շինութեան մէջ քարը բոլոր-ովին երկրորդական դեր մը ունի : Ծան-րութիւնը վերցնող պողպատէ չըմանալ-

ներ են իրարու վրայ շարուած եւ իրա-րու հետ յօդուած , զորս տեղաւորելու ետքը՝ անոնց մէջը քարով կամ աղիւտով կը լեցնեն : Այս չէնքերը կարծուած են աւելի շուտ կը շինուին շնորհիւ այս անպիսի չըմանալիւններուն , որոնց մէկ հասոյ-քանի մը յարկի բարձրութիւն ունի :

Ընդհանրապէս Շիքագոյի մէջ ուրիշ կերպ կը հիմնեն : Հոս ժայռ չի կայ փնտռելի-վասն զի կախուղ , սպիտակ , ճախճա-խուտ երկիր մըն է , հետեւաբար հաս-տատուն խարխիս չի կրնար ըլլալ , ճար-տարապետները իրենք պիթոնով կը շի-նեն անոր խարխիս մը եւ չէնքը անոր վրայ կը հաստատեն սիւններով . բայց որպէս զի չէնքին ծանրութիւնը սիւնն-րուն հաստատուած կէտին վրայ միջոյ ճնշելով՝ պէթոնը չճախճեցէ , սիւնի ուղղակի պէթոնին վրայ չեն հասա-տեր , այլ երկաթեայ ձողերէ շինու-երկու կամ երեք կարգ վանդակներ վրայ : Ասանկով ալ վանդակներուն ա-րողութիւնն է որ սիւններուն եւ անոն կրած ծանրութեան ամբողջութիւնը կրէ եւ վանդակներու ամբողջութիւնն պէթոնին ամբողջութեանը վրայ հա-տատուած է :

Շիքագոյի մէջ շինուած այս կարգ չէնքերը այն քաղաքին հողին թիւրու-թիւնները անակնկալ կերպով երեւա-նանելին : Երբ ամերիկեան ճարտար-պետութեան այս հրէշներէն մին կանգ-նուի տեղ մը , անոր մաս զանուած չէնքերը զգալի կերպով , գրեթէ քանի մը հարկերորդամետր կը բարձրանան , կարծես հողէն դուրս ելլել կ'օրհնէ : Ասոր ալ պատճառը շատ պարզ է . նոր չէնքին ծանրութիւնը հողը ճնշելով դէպի աջ ու ձախ կը վանէ զայն ճնշուած շուրջ փոխանցուելով՝ այն կողմ հողը կը բարձրացնէ :

Միացեալ-Նահանգները Հպատակները շատ անգամ կ'ընեն թէ այն տնային տունները ինակիլը շատ անսխալ ը-լալու է : Անսխալ ըլլալը չեմ գիտեր , միայն սա ասոյցն է որ անոնց մէջ բնա-կող չի կայ : Առատու ժամը 8էն մինչեւ իրիկուան 5 հոծ բաղմութիւն մը կայ անոնց մէջ , բայց ուրիշ ատեն անսպաս-ան , ոչ դե կը մտնէ նիստ : Ամէն յար-բաժնուած է սենեակներու , որոնք եր-բեմն կը հաղորդակցին իրարու հետ : Այս սենեակներուն իւրաքանչիւրը զրահանալ մըն է , որ մասնաւորի մը կամ բնկեր-թեան մը վարձու արուած է : Մասնա-կան տնային , Շիքագոյի այն 21 յար-կով հակային մինչեւ 10րդ յարկի խո-նութիւն , վաճառատուններ են , 10րդ մինչեւ 16րդը զրահանալներ , եւ 16րդ մինչեւ 21րդը մասնակներն վերապա-րուած են : Այս չէնքին մէջ 14 քարձրո-ցուցիչներ կան , որոնց 7ը ձեւերնայն են եւ 10րդ յարկէն վեր կանգ կ'առնեն , իսկ միւս 7ը օմնիպալս են ու ամէն յար-կանց կ'առնեն : Առատուն մինչեւ իրի-կուան անգոյն երթեկութիւն մը կայ : Մասնեցեղ որ այդ չէնքերէն ունան մէջ 4000 հողի կան , որոնք առտուն կուգան բրիկուել կ'երթան եւ թէ այն պանքայն ճարտարապետական ընկերութիւննե-րու , փաստաբաններու , լրագրողներ , հանդէսներու , հրատարակիչներ , զեր-ձակներու գրասենեակները անոնք հատ յաճախողներ , այցելուներ կու-գան : Եթէ 4000 պաշտօնեայ պարուս-կող չէնքի մը քան հազար այցելու-

ԹԵՐԹՕՆ «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»Ի (20)

Ժ. Բ. ՐԱՏԷԼ

ԹԻԱՊԱՐՏԻՆ ԱՂԶԻԿԸ

ՄԱՍՆ Ա.

ՏՈՒԷ ՓՈՂՈՑԻ ՈՃԻՐԸ

Ջ

Այս անգամ այլալուծութիւնը այնքան հզօր էր որ , ձայնը մարեցաւ :

Բայց բուն ձիւք մը ընելով՝ ինք-զինքը ժողովեց :

—Լապանչ , դո՛ւք էք :

—Այո՛ , տիկին :

Տիկին տը Շաղէ իր անունը տուաւ :

—Մի՛ մօտենա՛ք , յարեց տիկին տը Շաղէ : Մէկը ձիւն ինկաւ ու ծանրապէս վերադարձուաւ : Շունները կանչեցէք , չունենր . . .

Ուրախանը իրարազանի քանի մը հարուածով չուները վերադարձուին քո-վէն վանեց :

Այն պահու երկրորդ որսապան մըն ալ հասաւ :

Տիկին տը Շաղէ զայն զղեակ զրկեց , որպէս զի օգնութիւն հասցնէ :

Եւ քանի մը վայրկեան ետքը ծա-ռաներ , պահակներ եւ Քրիսթիան տը Սէրվիէր աղէտին պատահած տեղը հա-սան լուպտորներուն եւ պատարակով մը :

Տիկին տը Շաղէ վերադարձուին զը-լուխը ծուռովին վրայ տուաւ :

Լապանչ լուպտորի մը լոյսով անոր երեսը նայելով՝ դուշեց :

—Լա՛յ , ճի . Տէրքոմն է . սակայն ինքը շատ լաւ ճի կը հծնայ : Մե՛ղք , վասն զի աղուոր տղայ է , թէեւ բնու-թեամբ քիչ մը խել :

Պ. տը Սէրվիէրի սիրտը ուժգին տրոյկեց երբ լսեց այս անունը , թէեւ հազիւ կը ծանցար , վասն զի Տէրքոմ եւ Քրիսթիան քանի մը անգամ որսի ատեն ու զահիճներու մէջ զիրար տեսեր , բայց իրարու անտարբեր , անձանթ մնացեր էին եւ զիրար չէին բարեւեր իսկ :

Այն մարդը , որ հոն լուռուած էր ու-րիշուոյ , ձախող դեր մը պիտի կա-տարեր իր կեանքին մէջ :

Քրիսթիան այնպէս կը զգար :

Սակայն հիմուկեմայ անկէ վախա-լու բան չկար :

Մինչեւ իսկ ո՞ղջ էր մի :

Ան ալ տարակուսելի էր , վասն զի կեանքի ու եւ նշան ցոյց չէր տար :

Ձին անոր վրայ ինչպիսի՞ ուսուկը կտարի էր եւ տապալակած ատեն՝ քրմ-բաղ զլուսն եկեր ու զանոյր կտարեր էր :

Պ. Տէրքոմի մարմինը , հազարու մէկ զղուշութեամբ , պատարակին վրայ զրկն :

Արիւնը շարունակ կը վազէր տա-տըին եւ վերադարձուին բերնէն հծիւն մը իսկ չէր ելած :

Տխուր թափորը ճամբայ ելաւ : Շա-ղէի զղեակը ամենէն մօտաւոր բնակա-րանն ըլլալով , բնականաբար վերադո-րեալ հոն փոխադրեցին :

Տօթթօր Տօմի , զոր չտապաւ բերել տուին Շանթիլիէն , չիրցաւ վճարական բան մը ըսել :

Պ. Տէրքոմ վերջին աստիճան ծանր վիճակի մէջ ըլլալով՝ անկողնիէն էր զայն անողջացնելու խօսք տալ :

Երրորդ օրը միայն վերադարձաւ աչ-քը բացաւ եւ անկողնիէն քով տեսած առաջին անձը տիկին տը Շաղէն կղաւ : Իրեք շաբաթ գրեթէ մահամերձ վիճակի մէջ մնալ :

Անթիլի ինտանդերով յաջողեցան

մահունքն ազատել զինքը , բայց անկա-րելի էր ուր

